

Polityka energetyczna Arabii Saudyjskiej a bezpieczeństwo energetyczne Polski

Wiktoria Czyż – Uniwersytet Szczeciński

Zmiany klimatyczne, kończące się surowce energetyczne oraz konflikty międzynarodowe zmusiły wiele państw na świecie do zmiany swoich dotychczasowych strategii energetycznych. Stale zwiększane są inwestycje w odnawialne źródła energii, a kolejne kraje zapowiadają potencjalne daty osiągnięcia neutralności klimatycznej. Państwa, które są największymi eksporterami surowców energetycznych, zmuszone są dostosować się do nowego porządku i poszukują nowych rynków zbytu. Państwa zależne od importu surowców energetycznych starają się dywersyfikować źródła dostaw. Polska dotychczas sprowadzała ropę naftową głównie z Rosji, ale w ostatniej dekadzie zwiększyła dostawy z innych krajów, m.in. Arabii Saudyjskiej. Rosnące z roku na rok importy saudyjskiej ropy oraz wspólne inwestycje sprawiają, że stosunki Polski z Arabią Saudyjską wydają się być lepsze niż kiedykolwiek wcześniej. Cele obydwu państw wzajemnie się uzupełniają, jedno musi importować ropę, a drugie jest jej eksporterem. Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie, jaki wpływ mają dostawy ropy naftowej z Arabii Saudyjskiej na polskie bezpieczeństwo energetyczne.

Arabia Saudyjska, posiadająca drugie największe na świecie złoża ropy naftowej, jest zmuszona przeanalizować swoje dotychczasowe podejście do polityki energetycznej, która do tej pory opierała się prawie w całości na czarnym złocie. Nie jest planowane całkowite odejście od ropy, ale wykorzystanie jej w sposób pozwalający Saudyjczykom osiągnąć pełen potencjał ich państwa. Zaprezentowany przez saudyjskiego następcę tronu długoterminowy plan strategiczny *Saudi Vision 2030* przedstawia wizję Arabii Saudyjskiej, w której dochody z ropy naftowej są inwestowane w odnawialne źródła energii i rozwój technologiczny, polepszenie standardów życia,

zwiększenie roli turystyki, a także rozszerzanie wpływów za granicą. „Epo-ka kamienia łupanego nie skończyła się z powodu braku kamieni, a epo-ka ropy naftowej skończy się długo przed tym, gdy na świecie skończy się ropa”, powiedział w wywiadzie dla brytyjskiego „The Guardian” były mi-nister saudyjskiego Ministerstwa Ropy Naftowej i Surowców Mineralnych Ahmed Zaki Yamani¹. Oznacza to, że świat nie będzie czekał, aż wszystkie złoża ropy naftowej zostaną wyczerpane, żeby przejść na alternatywne źró-dła energii.

Jednym z narzędzi egzekwowania planów strategicznych państwa jest Saudi Aramco, największy na świecie koncern paliwowo-petrochemicz-ny, który sam zaspokaja ponad 10% światowego zapotrzebowania na ropę naftową i którego 98,5% należy do rządu Arabii Saudyjskiej. Koncern ten bierze udział m.in. w projekcie budowy saudyjskiej farmy słonecznej ma-jącej generować 1,5 GW energii. Dla porównania elektrownia Dolna Odra, która jest podstawowym źródłem energii elektrycznej w województwie za-chodniopomorskim, wytwarza obecnie 0,9 GW energii. Aramco planuje generować do 2030 roku 12 GW z energii odnawialnej.

Bogate złoża paliw kopalnych pozwoliły krajom posiadającym je stać się kluczowymi sojusznikami na arenie międzynarodowej, ale strumień dochodów z wydobycia i eksportowania surowców jest monopolizowa-ny przez wąską grupę ludzi, którzy wykorzystując aparat państwowy, nie dopuszczają do zmiany statusu quo². To hamowanie jakichkolwiek zmian nie jest ograniczane jedynie do obszaru danego państwa, ale też jest sto-sowane wobec społeczności międzynarodowej. Rozpowszechniana jest dezinformacja mająca na celu dyskredytację nie tylko alternatywnych źródeł energii, takich jak elektrownie jądrowe, wiatrowe, słoneczne lub wodne, ale również nowych technologii wydobywczych takich jak *fracking*, czyli szczelinowanie hydrauliczne³. To właśnie *fracking* pozwolił Stanom Zjednoczonym ograniczyć import ropy naftowej m.in. z Arabii Saudyj-skiej. W 2016 r. Amerykanie sprowadzali dziennie 1,1 mln baryłek z Ara-

1 T. Macalister, *Look East: Doors Open to Majors*, „The Guardian”, <https://www.theguardian.com/business/2000/nov/15/12> (dostęp 25.08.2022).

2 M. Popkiewicz, *Zrozumieć transformację energetyczną*, Katowice 2022, s. 46–48.

3 K. Mooney, *Putin Is Funding Green Groups to Discredit Natural Gas Fracking*, „Newsweek”, <https://www.newsweek.com/putin-funding-green-groups-discredit-natural-gas-fracking-635052> (dostęp 25.08.2022).

bii Saudyjskiej, w 2021 r. liczba ta spadła do 430 tysięcy⁴. Rewolucja łupkowa sprawiła, że Stany Zjednoczone wyprzedziły Rosję i Arabię Saudyjską w produkcji ropy i gazu oraz stały się jednym z głównych światowych eksporterów obydwu surowców⁵. Saudyjczycy przez utratę tak dużej części lukratywnego dla nich rynku zbytu skupili się od tej pory na Azji, do której w 2020 r. trafiało blisko 80% saudyjskiej ropy naftowej. Obecność Saudyjczyków na rynku europejskim do tej pory ograniczała się do państw Europy Zachodniej, lecz możemy zauważyć stopniową ekspansję w reakcji na próżnię wywołaną przez europejskie sankcje wobec Rosji⁶.

Inwazja Rosji na Ukrainę zmusiła Europę do przemyślenia swojej zależności od dostaw surowców energetycznych z tego kraju. W 2021 r. Unia Europejska importowała z Rosji ponad 40% gazu ziemnego, 27% ropy i 46% węgla. Rosja używa surowców energetycznych jako ekonomicznej i politycznej broni przeciw Europie, a kosztują one europejskich podatników około 100 miliardów euro rocznie, dlatego 18 maja 2022 r. Komisja Europejska przedstawiła strategię *REPowerEU*, która ma na celu zmniejszyć zależność Europy od paliw kopalnych. Ma być to osiągnięte dzięki oszczędzaniu energii i przy tym zmniejszeniu na nią popytu, dywersyfikacji źródeł energii i przyspieszeniu rozwoju OZE⁷.

Polska posiada zasoby wszystkich surowców energetycznych, ale tylko ilości węgla są znaczne. Zapotrzebowanie krajowe Polski w 2019 r. w przypadku węgla było w 6% pokrywane przez import, w przypadku ropy naftowej – w 97,3%, a gazu ziemnego – w 83,1%⁸. W 2020 r. wskaźnik uzależnie-

4 U.S. Energy Information Administration, *U.S. Imports by Country of Origin*, https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_move_impcus_a2_nus_epoo_imo_mbbldpd_a.htm (dostęp 25.08.2022).

5 D. Yergin, *Nowa Mapa. Jak Energetyka Zmienia Geopolitykę*, Katowice 2021, s. 15.

6 A. Longley, J. Lee, *Saudi Arabia and Iraq Come to the Aid of Europe's Oil Refiners*, „Bloomberg”, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-07-22/saudi-arabia-and-iraq-come-to-the-aid-of-europe-s-oil-refiners?leadSource=uverify%20wall> (dostęp 15.09.2022).

7 European Commission, *REPowerEU: A plan to rapidly reduce dependence on Russian fossil fuels and fast forward the green transition*, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3131 (dostęp 20.05.2022).

8 Główny Urząd Statystyczny, *Gospodarka paliwowo-energetyczna w latach 2019 i 2020*, https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5485/4/16/1/gospodarka_paliwowo-energetyczna_w_latach_2019_i_2020.pdf (dostęp 9.05.2022).

nia energetycznego od importu surowców energetycznych wyniósł 42,8% w Polsce, przy średniej europejskiej 57,7%⁹.

Decyzja Moskwy o wstrzymaniu dostaw do Polski i Bułgarii pod koniec kwietnia 2022 r. przyspieszyła uniezależnienie się Polski od rosyjskiego gazu, który dotychczas stanowił około połowę wszystkich importów. Dzięki wysokiemu zaopatrzeniu polskich magazynów, krajowemu wydobyciu i możliwości zakupu LNG ze Stanów Zjednoczonych i Kataru przez terminale w Polsce i Litwie zapewniono ciągłość dostaw gazu. W przypadku ropy naftowej Rosja wciąż jest największym dostawcą, jednak prowadzone są działania mające to zmienić. W 2021 r. udział ropy Ural w zaopatrzeniu kraju wyniósł 61%, w porównaniu z 70% w roku poprzednim. Drugim największym dostawcą jest Arabia Saudyjska, udział tego kraju w dostawach do rafinerii krajowych to 19,3%¹⁰. Unia Europejska na początku czerwca 2022 r. nałożyła embargo na rosyjską ropę, ale tylko na tę, która jest sprowadzana drogą morską.

W 2016 r. Aramco podpisało umowę na dostawy ropy naftowej z polskim koncernem naftowym Orlen¹¹. Umowa ta była już kilkakrotnie odnawiana, a dostawy stały się większe. Oprócz ropy importowane jest również paliwo, w marcu 2022 r. do Polski dostarczono rekordowe 701 tysięcy ton oleju napędowego z Arabii Saudyjskiej w porównaniu z 384 tysiącami średniej z trzech miesięcy i 363 tysiącami w marcu roku poprzedniego. Część dostaw trafia potem na Ukrainę i zasila maszyny odpierające inwazję Rosji¹².

W Polsce bezpieczeństwo energetyczne definiowane jest w ustawie z dnia 10 kwietnia 1997 roku Prawo Energetyczne jako „stan gospodarki umożliwiający pokrycie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania odbiorców na paliwa i energię w sposób technicznie i ekonomicznie

9 Eurostat, *EU energy mix and import dependency*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/2/24/EnergyMixDependencyImports_25-03-2022.xlsx (dostęp 9.05.2022).

10 Polska Organizacja Przemysłu i Handlu Naftowego, *Raport za rok 2021*, s. 20, <https://popihn.pl/wp-content/uploads/2022/04/RAPORT-ZA-ROK-2021.pdf> (dostęp 19.05.2022).

11 Bankier, *PKN Orlen podpisał umowę z Saudi Aramco*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/PKN-Orlen-podpisał-umowe-z-Saudi-Aramco-7380650.html> (dostęp 15.09.2022).

12 W. Jakóbiak, *Polska kupuje paliwo z Arabii na potęgę. Część pomaga Ukrainie walczyć z Rosją*, „Biznes Alert”, <https://biznesalert.pl/polska-kupuje-paliwo-z-arabii-na-potege-czesc-pomaga-ukrainie-walczy-z-rosja/> (dostęp 15.09.2022).

uzasadniony, przy zachowaniu wymagań ochrony środowiska”. Państwo, kształtując swoją politykę energetyczną, powinno kierować się dobrem wspólnym i tworzyć długoterminowe plany. Przy realizacji polskiej polityki energetycznej trzeba uwzględnić krajowe i unijne cele klimatyczne oraz międzynarodowe porozumienia. Polska jako członek Unii Europejskiej zobowiązana jest przedstawiać i regularnie aktualizować krajowy plan energetyczno-klimatyczny, w którym określone jest, w jaki sposób państwo zamierza zrealizować cele w zakresie efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii i redukcji emisji¹³. Najbardziej ambitnym celem Unii Europejskiej jest osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2050 r. W 2015 r. w Paryżu miała miejsce Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, która zakończyła się przyjęciem Porozumienia paryskiego. W dokumencie określono ogólnoświatowy plan działania, którego celem jest ograniczenie globalnego ocieplenia do wartości poniżej 2°C oraz dążenie do utrzymania go na poziomie 1,5°C.

Po 12 latach od wprowadzenia poprzedniej polskiej strategii energetycznej, 2 lutego 2021 r. Rada Ministrów zatwierdziła nowy dokument strategiczny „Polityka Energetyczna Polski do 2040 roku”. Skala nakładów inwestycyjnych na wdrożenie planowanej transformacji energetycznej w latach 2021–2040 szacowana jest na około 1,6 biliona złotych. Inwestycje w sektorach paliwowo-energetycznych to kwota około 867–890 mld złotych. Prognozowane nakłady w sektorze wytwórczym energii elektrycznej sięgają będą około 320–342 mld złotych, z czego około 80% zostanie przeznaczonych na moce bezemisyjne tj. OZE i energetykę jądrową¹⁴.

Zakładane jest stopniowe zmniejszanie udziału węgla w miksie energetycznym, zwiększenie udziału OZE, ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i wdrożenie energetyki jądrowej¹⁵. W kwestii ropy naftowej i gazu ziemnego nie przewiduje się zmniejszenia popytu, a zapotrzebowanie nadal ma być głównie pokrywane przez import. Uruchomienie gazociągu łączącego Polskę z Danią i Norwegią (Baltic Pipe) to jedna z kluczowych

13 Rada Unii Europejskiej, *Najnowsze działania klimatyczne UE*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/climate-change/eu-climate-action/> (dostęp 9.05.2022).

14 Ministerstwo Klimatu i Środowiska, *Polityka Energetyczna Polski 2021–2040*, s. 4, <https://www.gov.pl/attachment/52f58faa-cb7d-4045-8863-80322fc83dbf> (dostęp 19.05.2022).

15 Tamże, s. 14.

inwestycji mających na celu dalszą dywersyfikację dostaw gazu obok rozbudowy terminalu LNG w Świnoujściu i budowy terminalu pływającego FSRU w Zatoce Gdańskiej. Dla zwiększenia dywersyfikacji kierunków i dróg dostaw ropy planowana jest rozbudowa Terminalu Naftowego w Gdańsku wraz z rozbudową infrastruktury przesyłowej ropy i paliw ciekłych¹⁶.

Swoją długoterminową strategię posiada również PKN Orlen. W *Strategii 2030* opisane są zaplanowane inwestycje w energetykę odnawialną i gazową, produkcję rafineryjno-petrochemiczną oraz we własne wydobywanie węglowodorów. Koncern, tak samo jak Saudi Aramco, postawił sobie za cel zdobycie całkowitej neutralności emisyjnej w 2050 r.¹⁷. Połączenie PKN Orlen z PGNiG oraz z Grupą Lotos w oczach decydentów jest obok nowych inwestycji równie ważnym krokiem w celu stworzenia nowego koncernu multienergetycznego, który ma stać się regionalnym liderem¹⁸. Fuzja Orlenu z Lotosem wywołała sprzeciw m.in. wszystkich poprzednich polskich ministrów gospodarki, którzy uważają, że włączenie Lotosu do Orlenu na obecnych warunkach jest niekorzystne dla Polski, ponieważ otwiera drogę rosyjskiemu paliwu na polski rynek przez stacje sprzedane węgierskiej grupie MOL i nie powstrzymuje ani Aramco, ani MOL przed ponownym zbyciem zakupionych aktywów, które mogą zostać w przyszłości kupione przez Rosjan¹⁹. Innym negatywnym skutkiem fuzji będzie monopolizacja przez nowy koncern rynku paliwowego w Polsce, jego rafinerie będą dostarczać 86% wszystkich paliw²⁰. 19 sierpnia 2022 r. do Sądu Okręgowego w Łodzi wpłynął pozew

¹⁶ Tamże, s. 35–43.

¹⁷ PKN Orlen, *Strategia Grupy ORLEN do 2030 roku*, <https://www.orken.pl/pl/o-firmie/strategia-2030> (dostęp 19.09.2022).

¹⁸ B. Mazur, *PKN Orlen: koncern multienergetyczny zwiększy bezpieczeństwo w regionie i przyspieszy zieloną transformację*, „Raport CSR”, <https://raportcsr.pl/pkn-orken-koncern-multienergetyczny-zwiekszy-bezpieczenstwo-w-regionie-i-przyspieszy-zielona-transformacje/> (dostęp 19.09.2022).

¹⁹ Business Insider, *Byli ministrowie gospodarki przeciw fuzji Orlenu z Lotosem. „Rosyjskie paliwa w Polsce”*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/ministrowie-gospodarki-poprzednich-rzadow-przeciw-fuzji-orkenu-z-lotosem/wohfmcb> (dostęp 25.08.2022).

²⁰ J. Frączyk, *Fuzja Orlenu, Lotosu i PGNiG. Oto czym będzie dysponować gigant i jaką to daje pozycję na świecie*, „Business Insider”, <https://businessinsider.com.pl/gielda/wiadomosci/fuzja-orkenu-lotосу-i-pgnig-oto-czym-bedzie-dysponowac-krajowy-gigant-i-jaka-to-daje/pojp4n5> (dostęp 19.09.2022).

dwóch mniejszościowych akcjonariuszy Lotosu, którzy uważają, że fuzja jest szkodliwa dla akcjonariuszy i nieracjonalna z punktu widzenia biznesowego²¹.

Komisja Europejska zgodziła się na fuzję Orlenu z Lotosem pod kilkoma wynegocjowanymi warunkami, jednym z nich była sprzedaż 30% rafinerii w Gdańsku. W styczniu 2022 r. ogłoszono, że mniejszościowe udziały ma kupić Saudi Aramco. Jednocześnie podpisano z Saudyjczykami umowy: na dostawy ropy, współpracę w obszarze badań i rozwoju oraz wspólne analizy dotyczące inwestycji w obszarze petrochemii²². Saudi Aramco zagwarantuje dostawy do Polski od 200 do 400 tysięcy baryłek dziennie, a szacowane dostawy z Arabii Saudyjskiej mają stanowić do 45% łącznego zapotrzebowania całej grupy Orlen zarówno w Polsce, jak i na Litwie i w Czechach. W marcu zamówiono dodatkowe pięć tankowców z Arabii Saudyjskiej.

Całkowite zastąpienie rosyjskiej ropy w Polsce jest trudne ze względu na przystosowanie polskich rafinerii do obróbki właśnie tej mieszanki. Najlepszym zamiennikiem dla ropy Ural jest ropa z Iranu, ale przez sankcje oraz brak porozumienia nuklearnego nie jest możliwe jeszcze sprowadzanie ropy z tego kraju. Mieszanka Arabian Medium jest najbardziej podobna do uralskiej z tych oferowanych przez Saudyjczyków²³, a w ostatnich miesiącach jej cena w Europie nie rosła tak gwałtownie jak w Azji. Jest to sprzeczne z oficjalnym stanowiskiem Arabii Saudyjskiej, która wielokrotnie odmawiała zwiększenia produkcji, aby złagodzić wysokie ceny surowca.

Europejskie embargo na rosyjską ropę jest idealną okazją dla Saudi Aramco na ekspansję na starym kontynencie. Europa nie przeprowadzi dekarbonizacji z dnia na dzień – wciąż będzie potrzebowała stałych i bezpiecznych dostaw ropy. Dla Polski odcięcie się od rosyjskich surowców

21 T. Furman, *Jest pozew przeciwko fuzji Orlenu z Lotosem*, „Rzeczpospolita”, <https://energia.rp.pl/surowce-i-paliwa/art36911911-jest-pozew-przeciwko-fuzji-orkenu-z-lotosem> (dostęp 25.08.2022).

22 Polska Agencja Prasowa, *PKN Orlen: udziały w rafinerii Lotosu obejmie Saudi Aramco, a część stacji Lotosu kupi MOL*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1049491%2Cpkn-orkenu-udzialy-w-rafinerii-lotosu-obejmie-saudi-aramco-czesc-stacji> (dostęp 19.09.2022).

23 M. Finley, *Is Saudi Arabia Quietly Trying To Help Europe's Oil Consumers?*, „Forbes”, <https://www.forbes.com/sites/thebakersinstitute/2022/05/04/is-saudi-arabia-quietly-trying-to-help-europes-oil-consumers/?sh=5coa6824480b> (dostęp 22.05.2022).

energetycznych, które pośrednio finansują inwazję na niepodległą Ukrainę, jest obecnie jednym z najważniejszych celów polityki energetycznej i zagranicznej. Do spełnienia tego celu trzeba jednak zainwestować dużą ilość pieniędzy w przystosowanie polskiej infrastruktury do importu, magazynowania czy obróbki innego rodzaju ropy naftowej niż rosyjska. Fuzja Orlenu z Lotosem jest ryzykownym posunięciem, ale stwarza okazję do polepszenia relacji z Arabią Saudyjską, która po odcięciu się Polski od rosyjskiej ropy stanie się największym dostawcą ropy naftowej do naszego kraju. Planowane są już kolejne wspólne inwestycje i współpraca m.in. w obszarze petrochemii. Wpływ Arabii Saudyjskiej na bezpieczeństwo energetyczne Polski jest pozytywny nie tylko ze względu na stworzenie możliwości uniezależnienia się od Rosji, ale też przez wprowadzenie innego spojrzenia na ropę naftową, która jest bardziej przystosowana do zmieniającego się świata. Przed Orlenem i Saudi Aramco stoją te same wyzwania związane z kryzysem klimatycznym, a przyszła współpraca może pozwolić obydwu koncernom na przetrwanie.

Wiktoria Czyż

Studentka stosunków międzynarodowych. Zainteresowania naukowe to wpływ kryzysu klimatycznego na stosunki międzynarodowe, Bliski Wschód oraz szeroko rozumiana propaganda.

e-mail: czyzwiktoria@gmail.com